ΕΝΤΥΠΗ ΕΚΔΟΣΗ 09.05.2022, **16:00**

Μιλιταρισμός και πόλεμος στη Σοβιετική Ενωση και τη Ρωσία

ΜΑΡΤΣΕΛΟ ΜΟΥΣΤΟ*

Μετά την επίθεση των στρατευμάτων του Χίτλερ στη Σοβιετική Ενωση το 1941, ο Ιωσήφ Στάλιν κάλεσε για έναν Μεγάλο Πατριωτικό Πόλεμο που έληξε στις 9 Μαΐου με την ήττα της Γερμανίας, της Ιταλίας και της Ιαπωνίας. Αυτή η ημερομηνία έγινε τόσο κεντρικό στοιχείο της ρωσικής εθνικής ενότητας, που επέζησε από την πτώση του Τείχους του Βερολίνου και κράτησε μέχρι τις μέρες μας. Αλλά κάτω από το πρόσχημα του αγώνα κατά του ναζισμού, κρύβεται μια επικίνδυνη ιδεολογία εθνικισμού και μιλιταρισμού – σήμερα περισσότερο από ποτέ.

Με τη μεταπολεμική διαίρεση του κόσμου σε δύο μπλοκ, οι ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ενωσης (ΚΚΣΕ) αποφάσισαν ότι το κύριο καθήκον του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος ήταν να διαφυλάξει την ύπαρξη της Σοβιετικής Ενωσης. Την ίδια περίοδο, το Δόγμα Τρούμαν σηματοδότησε την έλευση ενός νέου τύπου πολέμου: του Ψυχρού Πολέμου. Με την υποστήριξή τους στις αντικομμουνιστικές δυνάμεις στην Ελλάδα, με το Σχέδιο Μάρσαλ (1948) και τη δημιουργία του ΝΑΤΟ (1949), οι ΗΠΑ συνέβαλαν στην αναχαίτιση των προοδευτικών δυνάμεων στη Δυτική Ευρώπη. Η Σοβιετική Ενωση απάντησε με το Σύμφωνο της Βαρσοβίας (1955). Αυτή η εξέλιξη οδήγησε σε μια τεράστια κούρσα εξοπλισμών, η οποία, παρά τη φρέσκια μνήμη της Χιροσίμα και του Ναγκασάκι, περιλάμβανε πολλές πυρηνικές δοκιμές.

Με μια πολιτική στροφή που αποφάσισε ο Νικήτα Χρουστσόφ το 1961, η Σοβιετική Ενωση ξεκίνησε μια περίοδο «ειρηνικής συνύπαρξης». Ωστόσο, αυτή η προσπάθεια εποικοδομητικής συνεργασίας ήταν γεμάτη αντιφάσεις. Το 1956, η Σοβιετική Ενωση είχε ήδη καταπνίξει βίαια μια εξέγερση στην Ουγγαρία. Τα Κομμουνιστικά Κόμματα της Δυτικής Ευρώπης δικαιολόγησαν τη στρατιωτική επέμβαση στο όνομα της προστασίας του σοσιαλιστικού μπλοκ. Παρόμοια γεγονότα έγιναν στο απόγειο της ειρηνικής συνύπαρξης, το 1968, στην Τσεχοσλοβακία. Αυτή τη φορά οι επικρίσεις της Αριστεράς ήταν πιο έντονες. Η Σοβιετική Ενωση, όμως, δεν υπαναχώρησε. Συνέχισε να δεσμεύει ένα σημαντικό

μέρος των οικονομικών της πόρων για στρατιωτικές δαπάνες και αυτό βοήθησε στην ενίσχυση μιας αυταρχικής κουλτούρας στην κοινωνία.

Ενας από τους σημαντικότερους πολέμους της επόμενης δεκαετίας ξεκίνησε με τη σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν που κράτησε περισσότερα από δέκα χρόνια, προκαλώντας τεράστιο αριθμό θανάτων και δημιουργώντας εκατομμύρια πρόσφυγες.

Σε αυτήν την περίπτωση, το διεθνές κομμουνιστικό κίνημα ήταν πολύ λιγότερο επιφυλακτικό από ό,τι ήταν σε σχέση με προηγούμενες σοβιετικές εισβολές. Ωστόσο, αυτός ο νέος πόλεμος αποκάλυψε ακόμη πιο ξεκάθαρα στη διεθνή κοινή γνώμη τη διαίρεση μεταξύ του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και μιας πολιτικής εναλλακτικής που βασίζεται στην ειρήνη και στην αντίθεση στον μιλιταρισμό.

Στο σύνολό τους, αυτές οι στρατιωτικές επεμβάσεις λειτούργησαν ενάντια σε μια γενική μείωση των εξοπλισμών και χρησίμευσαν στην απαξίωση του σοσιαλισμού. Η Σοβιετική Ενωση θεωρούνταν ολοένα και περισσότερο ως μια αυτοκρατορική δύναμη που ενεργούσε με τρόπους όχι διαφορετικούς από αυτούς των Ηνωμένων Πολιτειών, οι οποίες, από την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, υποστήριζαν τα πραξικοπήματα και βοήθησαν στην ανατροπή δημοκρατικά εκλεγμένων κυβερνήσεων σε περισσότερες από είκοσι χώρες σε όλο τον κόσμο.

Ο Μαρξ δεν ανέπτυξε σε κανένα από τα κείμενά του μια συνεκτική θεωρία του πολέμου, ούτε πρότεινε κατευθυντήριες γραμμές για τη σωστή στάση που πρέπει να τηρηθεί απέναντί του. Ωστόσο, όταν επέλεξε ανάμεσα σε αντίπαλα στρατόπεδα, η μόνη του σταθερά ήταν η αντίθεσή του στην τσαρική Ρωσία, την οποία έβλεπε ως το φυλάκιο της αντεπανάστασης και ένα από τα κύρια εμπόδια στη χειραφέτηση της εργατικής τάξης.

Στις «Αποκαλύψεις για τη Διπλωματική Ιστορία του 18ου αιώνα», ένα βιβλίο που εκδόθηκε από τον Μαρξ το 1857 αλλά δεν μεταφράστηκε ποτέ στη Σοβιετική Ενωση, μιλώντας για τον Ιβάν Γ΄, τον επιθετικό Μοσχοβίτη μονάρχη του 15ου αιώνα, που ένωσε τη Ρωσία και έβαλε τα θεμέλια για την αυτοκρατορία της, έγραφε: «Απλώς χρειάζεται να αντικαταστήσει κανείς μια σειρά ονομάτων και ημερομηνιών με άλλες και γίνεται σαφές ότι οι πολιτικές του Ιβάν Γ΄ και της Ρωσίας σήμερα δεν είναι απλώς παρόμοιες, αλλά ταυτόσημες». Δυστυχώς, αυτές οι παρατηρήσεις φαίνονται σαν να γράφτηκαν για σήμερα, σε σχέση με τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία.

Οι πόλεμοι μεταδίδουν μια ιδεολογία βίας, συχνά σε συνδυασμό με τα εθνικιστικά αισθήματα που διέλυσαν το εργατικό κίνημα. Οι πόλεμοι αυξάνουν τη δύναμη των αυταρχικών θεσμών, διογκώνουν τον στρατιωτικό, γραφειοκρατικό και αστυνομικό μηχανισμό. Οδηγούν στην εξάλειψη της κοινωνίας μπροστά στην κρατική γραφειοκρατία. Στις «Σκέψεις για τον πόλεμο» (1933), η φιλόσοφος Σιμόν Βέιλ (1909-1943) υποστήριξε ότι «ανεξάρτητα από το όνομα που μπορεί να πάρει –φασισμός, δημοκρατία ή δικτατορία του προλεταριάτου– ο κύριος εχθρός παραμένει ο διοικητικός, αστυνομικός και στρατιωτικός μηχανισμός· όχι ο εχθρός πέρα από τα σύνορα, ο οποίος είναι εχθρός μας μόνο στο βαθμό που είναι εχθρός των αδελφών μας, αλλά αυτός που ισχυρίζεται ότι είναι ο υπερασπιστής μας ενώ μας κάνει σκλάβους του».

Αυτό είναι ένα δραματικό μάθημα που η Αριστερά δεν πρέπει ποτέ να ξεχάσει.

** καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο York (Τορόντο-Καναδάς), τακτικού συνεργάτη της «Εφ.Συν.»*

Ακολουθήστε μας στο Google news

TAGS

πόλεμος | Ρωσία | Σοβιετική Ενωση